

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ КНИГИ В БІБЛІОТЕЦІ: ВИМОГИ ЧАСУ

Юліана Амелченко,
директор Одеської обласної універсальної
наукової бібліотеки імені М. С. Грушевського

З 2021 р. в Одеській ОУНБ ім. М. С. Грушевського діє Музей української книги (далі – музей) – відділ популяризаторської та науково-дослідної діяльності. Створено його коштом державного та обласного бюджетів у межах грантової підтримки Європейського Союзу. Це сучасний, багатофункціональний, комфортний простір із мультимедійним обладнанням і спеціальними стелажми для виставок книг та інших музейних експонатів.

Завданням відділу популяризаторської та науково-дослідної діяльності є об'єднання освітян, науковців, діячів культури, молоді, громадян будь-якого віку та з різною освітою заради збереження української історії, української книги, висвітлення місця України в історії світового книгодрукування. У музеї на виставках, лекціях, презентаціях книг збираються вчені й студенти, художники і письменники, журналісти та громадські діячі.

До бібліотечної практики ввійшла нова форма спілкування – хакатон – онлайн- чи офлайн-зустріч, під час якої обговорюють конкретну тему. Проведені хакатони національної єдності – це спроба віднайти форму консолідації нації та оцінити роль найкращих зразків книжкової спадщини України в її формуванні.

Між Одеською ОУНБ ім. М. С. Грушевського та Державною архівною службою України, Національним заповідником «Києво-Печерська лавра», Музеєм книги і друкарства України, видавництвом «Горобець», ГО «Одеська фотографічна асоціація» підписано меморандуми про спільну діяльність.

За участю Національного заповідника «Києво-Печерська лавра», Державної архівної служби України, Одеського історико-краєзнавчого музею та інших наукових культурних закладів держави було проведено низку значущих заходів: «Названий історією мудрим: 1000 років від початку правління київського князя Ярослава Мудрого», «Ліна Костенко: "Поезія – це завжди неповторність, якийсь безсмертний дотик до душі"», «Михайло Грушевський. Дух. Епоха. Людина», «Книжкова спадщина Петра Могили: погляд з XXI століття», «Українська державність: точка відліку», «Григорій Сковорода – джерело духовної величі та сучасність».

Завдяки співпраці з Державною архівною службою України в музеї на загальний огляд були представлені документи, які супроводжували процес боротьби України за незалежність у різні періоди її історії, наприклад,

Конституцію Варшавського сейму 1649 р., Гадяцьку угоду 1658 р., Універсали Української Центральної Ради, листи М. Грушевського та В. Винниченка тощо.

З метою популяризації друкарства і книговидання минулого в музеї експонують аналог друкарського верстата І. Федорова – ручний верстат високого друку (ручний поліграфічний прес), виготовлений за спеціальним замовленням, офортний станок глибокого друку, а також спеціально виготовлені автентичні штампи для літографії.

У музеї систематично організовують виставки стародруків. Особливої популярності набула виставка «Повертаємо в Україну культурну спадщину» (за проектом, започаткованим видавництвом «Горобець»), на якій представлено факсимільні копії таких старовинних книжкових шедеврів, як Луцький Псалтир 1384 р., Лавришівське Євангеліє XIV ст., Реймське Євангеліє XI–XIV ст., Віденський Октоїх XIII ст. (оригінали цих документів зберігаються, відповідно, у Флоренції, Кракові, Реймсі, Відні). Всі представлені на виставці видання були бібліотеці подаровані.

У межах договору про співпрацю з ГО «Одеська фотографічна асоціація» в музеї було організовано унікальні фотовиставки професійних фотографів зі всієї України, презентації яких відбулися з аншлагом та стали яскравим доповненням виставок української книги.

Кожне фото експозиції «Об'єктив + Об'єктивність. Українці – читаюча нація» свідчить про велику любов українців до читання, про те, що вони є інтелектуальною, освіченою нацією. Світлина фотоекспозиції та фотоальбому «Привоз – жива легенда Одеси» колоритно поєднали минуле й сучасне міста. Експонати виставки-медіації «Україна 30+: про що мовчать німі свідки історії» підтверджують, що історія незалежності України налічує набагато більше, ніж 30 років. Унікальну фотографічну колекцію, яка стала безцінним внеском у культурну та історичну спадщину XX ст., було представлено на виставці «Вікентій Кугель. Погляд фотографа». З успіхом пройшла презентація книги-фотоальбому з такою ж назвою, в якій висвітлено історію Одеси з 1913-го по 1953 р. Перед учасниками заходу постала широка картина життя міста – від сімейних сюжетів до суттєвих змін його долі.

У 2021 р. було розпочато масштабний регіональний проект «Книжкова святиня – дітям». Працівники музею відвідали 30 населених пунктів Одещини, щоб розповісти про розвиток українського кириличного друкарства, яке тісно

пов'язане з іменем І. Федорова – першодрукаря та просвітника. Під час зустрічей охочі мали змогу самостійно надрукувати першу сторінку Острозької Біблії на верстаті, який є копією друкарського верстата І. Федорова. У цьому проєкті 30 бібліотек Одеської області стали амбасадорами Музею української книги. Наприкінці 2021 р. був зафіксований Національний рекорд України «Найбільша мережа амбасадорів музею серед культурних закладів».

Виданню «Скарби шведських архівів. Документи з історії України» було присвячено онлайн-зустріч «Книга – Посол – Україна». Цей захід набув масштабності, адже попит на книгу перевищив її тираж.

Наразі триває дослідження з розвитку української книжності на території Одещини та пошук у фондах державних книгосховищ знакових шедеврів книжкового мистецтва, які можна вважати частиною національного культурного надбання. Дослідження передбачає систематизацію матеріалу за принципом послідовності та репрезентативності – від початків писемності до наших днів, а також видання на його основі книги «100 книжкових скарбів Одещини».

Від початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України музей набув ще більшої популярності та продовжує свою активну діяльність. Його експонати спростовують головні наративи російських ідеологів, що Одеса – це начебто «руський город». Відомі вчені-історики, краєзнавці, а також молоді науковці в циклі просвітницьких історико-патріотичних лекцій розповідають про знаменні історичні події України і краю, видатних українських діячів та маловідомі сторінки історії Одещини. Тематика лекцій різноманітна. Це розповіді і про друкарню І. Федорова, 450 років від часу заснування якої

відзначають цього року на державному рівні, і про видання «Історія України-Руси» М. Грушевського, і про важку долю його рідного брата О. Грушевського, і про справжнього поціновувача України – голову Одеси кінця XIX ст. П. Зеленого, і про інших патріотів української Одеси.

Разом із Платформою культури пам'яті «Ми-нуле / Майбутнє / Мистецтво» та партнером проєкту «Зелений театр в Одесі» було проведено громадські дискусії щодо деколонізації в Одесі: «Імперія, колонія, постколоніальний синдром», «Сліди імперії в публічному просторі Одеси», «Місто вільних людей: з імперією чи без неї».

Спільно з Департаментом культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини ОВ(Д)А музей долучився до благодійної акції «Українська книга – для Херсону!», в якій узяли участь представники Благодійного фонду «Пам'ять. Гідність. Свобода», ГО «Національно-культурне об'єднання "Афганська община"», Асоціації гагаузьких товариств України, Асоціації болгар України, Чорноморського міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта».

Менше ніж за два роки своєї діяльності Музей української книги став ефективною платформою для промоції українських книг і видань про Україну, творчості та наукових досліджень, здійснення активної виставкової роботи, зміг установити плідні партнерські зв'язки з різноманітними організаціями, об'єднаннями, архівними та музейними закладами. Вся його діяльність є актуальною для українського суспільства, відповідає запитам людей у час боротьби нашої країни за незалежність.

Одеська ОУНБ ім. М. С. Грушевського завжди позиціонувала себе як народна, і створення Музею української книги є яскравим підтвердженням цього.

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БІБЛІОТЕКАХ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ЛОКАЛЬНІ ВІТЧИЗНЯНІ ПРАКТИКИ

Олена Білик,
завідувач сектору
Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого

УКРАЇНА долає випробування війною, яку розв'язала росія. У цій війні наша держава щодня зазнає безпрецедентних людських втрат, величезних фінансово-економічних збитків, масштабного знищення промислово-інфраструктурного потенціалу, який створювали впродовж багатьох років.

У цих умовах одним із найпотужніших виявів мобілізації внутрішніх соціальних ресурсів громадянського суспільства є самоорганізаційні процеси, спрямовані на вирішення найгостріших проблем, що виникли у зв'язку зі збройною агресією. Яскравим виявом такої самоорганіза-

ції стала волонтерська активність українців, що розкрила потужну силу і бібліотечної спільноти.

Та спершу розгляньмо основні ознаки сучасних світових тенденцій розвитку волонтерської діяльності в зарубіжних бібліотеках як своєрідного феномену та засобу соціальної активності особистості. Міжнародна спільнота сприймає волонтерський рух як важливу сферу діяльності суспільства, що дає змогу зберегти загальнолюдські цінності, реалізувати права та свободи громадян, забезпечити виконання ними своїх обов'язків, допомагаючи усвідомити власний потенціал, і відкриває можливості особистісно-